

GÖMRÜK SİSTEMİNİNDƏ İNFORMASIYA TEKNOLOGİYALARININ TƏTBİQİ HAQQINDA

Rəhimli İ.R.

(BDU, Tətbiqi riyaziyyat və kibernetika fakültəsi)

[*ilkay@rehimli.info*](mailto:ilkay@rehimli.info)

Xülasə: Təqdim olunan işdə Azərbaycan Respublikasının Gömrük Sistemində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiq olunduğu sahələrin müasirləşdirilməsi və sayının çoxaldılması, səmərəliliyin artırılması, şəffaflığın təmin edilməsi üçün müəyyən layihələrin həyata keçirilməsindən bəhs olunub. Bundan əlavə, işdə İnformasiya texnologiyalarının tətbiqinin ən parlaq nümunələri göstərilib.

Açar sözlər: informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, gömrük sistemi, avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemi, bir pəncərə prinsipi.

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi Azərbaycan Respublikasının Gömrük Sistemində 1995-ci ildə başlanılmışdır. Həmin dövrdə “dial-up” rejimində kəsilmiş kanallar var idi ki, informasiyanın gömrük orqanlarından Dövlət Gömrük Komitəsinə ötürülməsi bu kanallar vasitəsilə icra olunurdu. Dövlət Gömrük Komitəsi informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafına xüsusi diqqət ayırır, çünki bu sahənin inkişafının biznes proseslərinin də stimullaşdırılmasına da təsiri çox böyükdür. Bu səbəbdən, Dövlət Gömrük Komitəsi bu mövzuda cavabdeh olduğu vəzifələri yüksək səviyyədə yerinə yetirməyə çalışır. Elektron gömrük xidmətinin beynəlxalq standartlara cavab verməsini təmin etmək üçün “Dövlət Gömrük Komitəsində İKT-nin inkişaf strategiyası” işlənib hazırlanmışdır. Bununla bu sahədə cavabdeh olan Statistika və İnformasiya Texnologiyaları Baş İdarəsində bir sıra struktur dəyişkiliyi baş vermişdir. Gömrük xidmətində kargüzarlıq işinin müasir texnologiyalar əsasında avtomatlaşdırılmış vahid sistem əsasında

aparılması üçün 2009-cu ildən başlayaraq müəyyən işlər görülmüşdür. 2010-cu ilin əvvəlindən etibarən kargüzarlıq işi tam yeni metodika ilə tətbiq edilməyə başlamışdır. 2011-ci ilin əvvəlindən “*VAİS-Kargüzarlıq*” avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemi vasitəsilə sənəd dövriyyəsinin aparılması qərarı verilmişdir və bir müddət sonra artıq bu yeniliyin tətbiqinə başlanılmışdır. Daha sonra sentyabr ayında, Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturuna daxil olan bütün qurumlara aid avtomatlaşdırılmış kargüzarlıq işi tamamilə tətbiq olunmağa başlanılmışdır.

“Elektron Azərbaycan” dövlət proqramının bir hissəsi olan “*e-gömrük*” layihəsi əvvəlcədən məlumat verilməsinə və elektron bəyannaməyə əsaslanır. Bu mexanizm vasitəsilə istifadəçi müxtəlif yerlərdən (evindən və ya ofisindən) elektron qaydada bəyan edə bilər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrindən keçirilən malların və nəqliyyat vasitələrinin yoxlanılmasında “Bir pəncərə” prinsipinin avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin tətbiqi haqqında” 12 sayılı fərmanının 6-cə bəndinə müvafiq olaraq DGK ilə Mərkəzi Bank, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin yanında Dövlət Baytarlıq və Dövlət Fitosanitar Nəzarəti xidmətləri, Nəqliyyat Nazirliyi, Beynəlxalq Avtomobil Nəqliyyatı İttifaqı (IRU), Daxili İşlər Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi kimi qurumlar arasında Vahid Avtomatlaşdırılmış İdarəetmə Sistemi (VAİS) ilə informasiya mübadilə gerçəkləşib.

“Bir pəncərə” prinsipinin tətbiq olunması strukturlar arasında olan əməkdaşlıq əlaqələrinin gücləndirilməsinə, sərhədin idarə edilməsi mexanizminin gücləndirilməsinə təsirini göstərmiş, eləcə də resursların rəşional istifadəsinə və nəzarət formalarının əlaqələndirmə dərəcəsinin artırılmasına təkan vermişdir. Bu prinsip həm də sahibkarlar və operatorlar üçün ticarət əlaqələrinin çoxaldılmasına, informasiyadan daha səmərəli istifadə olunmasına, mal dövriyyəsi üçün daha yaxşı imkanların yaradılmasına, bir sıra prosedurların daha tez həyata keçirilməsinə və onlarda olan şəffaflığın artırılmasına səbəb olmuşdur. Bundan əlavə, “*Giriş-çıxış və qeydiyyat*” on-line rejimdə məlumat mübadiləsinə imkan verən və çox uğurlu nəticələr verən avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarış sisteminin yaradılması atılan ən mühüm addımlardan biri olub.

Ödənişlərin kartlarla həyata keçirilməsi üçün gömrük idarələrinin əksəriyyətində POS-terminallar açılmışdır. Onlar gömrük qanunlarına riayət olunmaması nəticəsində yaranan cərimələr və yığımlar, vergi rüsumları üzrə edilən ödənişləri qəbul edir. Dövlət Gömrük Komitəsi daxili tranzit müddətində nəqliyyat vasitələrini eləcə də malların hərəkətinə GPS-i (mal və nəqliyyata uzaq məsafədən nəzarət) təmin edən “*Hədəf mərkəzi*” yaratmışdır [1].

Dövlət Gömrük Komitəsinin internet sahifəsinin müasir texnologiyalar əsasında qurulması informasiya texnologiyalarının Gömrük Sistemə tətbiqinin ən müasir nümunələrindən biridir. Bununla həm də gömrük-biznes əməkdaşlığı daha da təkmilləşmiş, gömrük xidmətində şəffaflıq daha da artmışdır. Qurulmuş internet saytda əhalinin gömrük sistemi və onun qanunları haqqında olan informasiyanın daha çoxalması, fərdi şəxslərin və sahibkarların daha rahat

istifadəsi və biznes qurumları ilə gömrük orqanları arasında olan əlaqələrin daha böyüməsi üçün yeniliklər yerləşdirilmişdir. Dövlət Gömrük Komitəsinin internet sahifəsindən istifadəçilər Gömrük Akademiyası, Kinoloji Mərkəz, Azərterminal Kompleks Birliyi, Gömrük Muzeyləri, Mərkəzi Gömrük Ekspertizası İdarəsi, Mərkəzi Gömrük Hospitalı və başqa bir sıra mövzular barədə ətraflı bilgi toplaya bilirlər. Sayt vasitəsilə Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri ilə “*virtual əlaqə*” yaratmaq mümkündür [2].

Ədəbiyyat

1. C.Q.Nuriyev, A.Ə.Əliyev, M.C.Ataqışiyev, “Gömrük işinin təşkili və idarə olunması”, 978-9952-444-65-0, 2012.
2. <https://customs.gov.az/>